

Arvio tulevaisuusselonteosta

Asia: VNS 7/2025 vp Valtioneuvoston tulevaisuusselonteon ensimmäinen osa Strateginen toimintaympäristöanalyysi sekä skenaarioita vuoteen 2045. Pyydetään arviota tulevaisuusselonteon ensimmäisestä osasta Business Finlandin kannalta relevanteista näkökulmista.

Kokonaisuutena tulevaisuusselonteon ennakkointityö on kansainvälisesti korkeatasoista, osallistavaa ja läpinäkyvää. Menetelmä on vahva ja tarjoaa hyvät edellytykset strategiselle päätöksenteolle, varautumiselle ja tulevaisuusvalmiuden kehittämiselle. Kehittämistarpeet liittyvät erityisesti todennäköisyyksien arvioinnin lisäämiseen, toimijakentän laajentamiseen sekä vaikutusten syvempään analyysiin. Näihin panostamalla voidaan vahvistaa ennakkoinnin vaikuttavuutta ja relevanssia suomalaiseen päätöksentekoon.

Johdanto

Tulevaisuusselonteon arvio on laadittu Business Finlandin näkökulmasta tarkastellen erityisesti ennakkointimenetelmää, sisällön laatua, osallisuutta sekä selonteon hyödyllisyyttä päätöksenteon välineenä. Lausunnossamme korostamme prosessin avoimuutta, laajaa osallistavuutta sekä tunnistamme kehittämiskohteita, jotka liittyvät todennäköisyyksien arviointiin, toimijakentän laajentamiseen ja vaikutusten syvempään analyysiin.

Ennakkointimenetelmän ja sisällön laatu

Tulevaisuusselonteossa käytetty ennakkointityö on toteutettu järjestelmällisesti ja läpinäkyvästi, ja on ansainnut kansainvälisen huomion erityislaadullaan. Prosessi perustuu laajaan poikkihallinnolliseen yhteistyöhön, johon kaikki ministeriöt ovat osallistuneet. Myös ministeriöiden alaiset organisaatiot, Business Finland mukaan lukien, ovat osallistuneet selonteon eri vaiheisiin. Menetelminä on käytetty muun muassa strategista toimintaympäristöanalyysia, epävarmuus-vaikuttavuusanalyysia, morfologista analyysia ja konsistenssianalyysia. Prosessin dokumentointi ja työvaiheiden avoin esittely lisäävät luottamusta ennakkointityön tuloksiin. Tarkastelun aikajänne on myös riittävän pitkä, 20 vuotta, mikä mahdollistaa kehityspolkujen uskottavan arvioinnin.

Osallistavuuteen on panostettu merkittävästi: asiantuntijakyselyihin ja työpajoihin osallistui satoja asiantuntijoita ja virkamiehiä, ja kansalaisdialogeja järjestettiin monipuolisesti eri puolilla Suomea. Tämä näkyy tulosten laaja-alaisuudessa ja yhteiskunnan eri toimijoiden huomioimisessa. Toimintaympäristön analyysi kattaa merkittävimmät muutosvoimat yleisellä tasolla. Epävarmuuksiin liittyvät skenaariot ovat toistensa kanssa riittävän erilaisia, ja mahdollistavat monipuoliset varautumissuunnitelmat.

Kaikki työvaiheet, osallistujat ja käytetyt aineistot on avattu selonteon liitteissä ja raportissa. Ennakkointityö kytkeytyy jatkuvaan toimintaympäristön seurantaan ja jatkossa digitaalisen alustan ansiosta tietojen ylläpito on entistä sujuvampaa.

Menetelmä tukee valtioneuvoston ennakkointikyvykkyyden vahvistamista ja päätöksenteon yhtenäisyyttä. Prosessi on myös kansainvälisesti benchmarkattu ja tunnustettu hyväksi käytännöksi. Tämä antaa selonteolle uskottavuutta ja toimii esimerkkinä muille maille.

Business unit

Date

Case number
M-files number

Selonteon näkökulmat ja toimijat

Selonteossa on huomioitu näkökulmia laajasti. Skenaarioiden näkökulma, sekä vaikutusten arviointi (mahdollisuudet ja riskit) on tavoitteen mukaisesti poliittinen päätöksenteko ja varautuminen. Suomalaisen elinkeinoelämän ja pk-sektorin näkökulma ei luonnollisesti tässä tarkastelussa korostu. Seikka korostaakin sitä tosiasiaa, että kaikkien skenaarioiden vaikutusten arviointi on tehtävä hyödyntävän organisaation näkökulmasta itse, eikä sitä voi tarjota valmiina muiden organisaatioiden toimesta.

Geotaloudellisten tekijöiden osalta dynamiikkaa käsitellään melko monipuolisesti, mutta Aasian maiden ja globaalin etelän näkökulmat jäävät vähemmälle, vaikka niiden geotaloudellinen merkitys voi kasvaa. Nopeat teknologiset disruptiot, kuten tekoälyn, bioteknologian ja kvanttitekologian yhtäaikaiset läpimurrot, voisivat olla selonteossa vielä näkyvämmiin esillä, samoin kuin globaalien kansalaisliikkeiden, nuorten aktivismin ja arvojen muutosten vaikutukset päätöksentekoon.

Demokratian ja yhteiskunnallisen luottamuksen murros, digitaalisen vallan kasvu, tiedon manipulointi ja teknologiastressin aiheuttamat vastareaktiot yhteiskunnassa ovat tunnistettuja ilmiöitä, mutta niiden analyysi kaipaisi vielä syvällisempää käsittelyä. Kehityskulkujen ja keikahduspisteiden todennäköisyyksiä ei arvioida eksplisiittisesti, mikä voi vaikeuttaa priorisointia päätöksenteossa.

Ennakoinnin kehittämistarpeet

Todennäköisyyksien arviointi ei aina ja välttämättä kuulu ennakoinnin analyysimenetelmiin, mutta skenaarioiden ja villien korttien systemaattinen ja läpinäkyvä todennäköisyyksien arviointi olisi hyödyllistä päätöksenteon tueksi. Toimijakenttää voisi laajentaa kattamaan esimerkiksi yritykset, kansalaisjärjestöt, kansainväliset kumppanit ja nuoret entistä paremmin.

Selonteon yhteydessä onkin mainittu jatkokehittämisen aiheena villien korttien tarkastelu. Heikkojen signaalien ja disruptioiden jatkuva seuranta sekä digitaalisten alustojen hyödyntäminen analyysissa ovat myös kehittämisen kannalta olennaisia.

Kansainväliset näkökulmat voivat edelleen rikastuttaa sisältöä, esimerkiksi kansainväliset ennakkointiverkostot.

Selonteon ja prosessin hyödyllisyys

Selonteon prosessi ja ennakkointisisällöt ovat hyödyllisiä monille toimijaryhmille. Hallituksen, ministeriöiden ja virkamiesten strateginen suunnittelu ja varautuminen hyötyvät selonteosta, samoin tutkijat ja asiantuntijat tiedon pohjalta tapahtuvassa kehittämisessä.

Yritykset ja elinkeinoelämä voivat käyttää selontekoa toimintaympäristön muutosten hahmottamiseen, ja kansalaisjärjestöt sekä media yhteiskunnallisen keskustelun pohjana. Vaikutusten tarkastelu onkin syytä tehdä kussakin organisaatiossa erikseen ennakoinnin tulosten hyödyntämisen varmistamiseksi.

Kansainvälisille kumppaneille selonteko tarjoaa mahdollisuuden benchmarkkaukseen ja yhteistyöhön.

Selonteko tukee strategista päätöksentekoa, luo yhteisen tilannekuvan ja mahdollistaa johdonmukaisen, pitkäjänteisen politiikan. Se toimii pohjana ministeriöiden ja hallinnonalan strategiatyölle sekä tukee hallinnon ennakkoivaa ohjausta ja varautumista.

Business Finlandin näkökulmasta osallistuminen selonteon prosessiin on ollut hyödyllistä oman skenaariotyön viitekehyksenä. Toimintaympäristön analyysi ja skenaarioiden rakentaminen on pyritty pitämään linjassa selonteon skenaarioiden kanssa, ja laajempi prosessi on rikastuttanut strategista suunnittelua ja

Business unit	Date	Case number M-files number
---------------	------	-------------------------------

riskienhallintaa. Olemme myös oppineet paljon kurinalaisesta metodin seuraamisesta. Aikajänteemme on lyhyempi, mutta olemme päätyneet myös hyvin samansuuntaisiin skenaarioihin vuonna 2019 ja nyt uusimmissa skenaarioissa 2024/2025.